

Stane Sever – 40 let nagrad

Škofja Loka pred dobrimi štiridesetimi leti. V srednjeveškem mestu pod Lubnikom je bilo v zgodnjih decembrskih dneh leta 1970 čutiti posebno pričakovanje, zlasti med ljudmi, ki so redno zahajali v gledališče, bodisi v tisto na Spodnjem trgu, ki se mu je reklo Loško gledališče, ali pa ono drugo na Loškem gradu, v galeriji, ki se je imenovalo Eksperimentalno gledališče Oder - Galerija. Gledališko življenje je bilo v tistih časih na moč živahno, bolj raznoliko kot danes, živahno in tudi tekmovalno. Tajnik nekdanje Zveze kulturnih organizacij Škofja Loka Janez Eržen se v enem od svojih spisov še dobro spominja leta 1969, ko je bila v Loki ustanovljena nova, sveža in sodobnim tokovom odprta gledališka skupina EG Oder - Galerija, katere pobudnik, ustanovitelj in prvi motor ter osrednja osebnost je bil Peter Jamnik, brez dvoma eden najbolj plodnih in tudi najboljših režiserjev, kar jih je po letu 1945 nadaljevalo loško gledališko tradicijo. Janez Eržen je zapisal, da velja v skupini, ki si je zastavila sila ambiciozne in visoko postavljene načrte, zlasti v zvezi s Stanetom Severjem, omeniti tudi Jožeta Logarja, nekdanjega tajnika Zveze kulturno prosvetnih organizacij v Škofji Loki.

Otvoritveni dogodek Odra - Galerije je bil gledališko-glasbeni recital »*Oglasi se, veliki boben!*«, posvečen ameriškemu črnskemu voditelju Martinu Luthru Kingu, kasneje pa so si gledališki sladokusci v galeriji na gradu ogledovali predstave, ki še dolga leta niso utonile v pozabo. Mnogi loški, pa tudi številni ljubljanski in drugi slovenski ljubitelji teatra se še danes spominjajo Sartrovih *Zaprtilih urat*, sodobne grške tragedije - Theotokasovega *Mostu v Arti*, Hofmanovega *Moža brez obraza*, Torkarjevega *Vstajenja Jozefa Švejka* in Majaronovega *Grmenja brez dežja*. To so bile brez dvoma predstave, ki so naletele na zelo ugoden in pozitiven sprejem v širšem slovenskem gledališkem prostoru ter pri uglednih gledaliških kritikih in ocenjevalcih tedanjega časa.

Druga prav tako značilna in pomembna lastnost EG Oder - Galerija je bila povezovalna ali bolje rečeno navezovalna. V mislih

Silhueta
Staneta Severja

imam navezovanje stikov s poklicnimi in ljubiteljskimi gledališči od drugod. V Škofjo Loko so prihajale najbolj odmevne in zanimive profesionalne in ljubiteljske predstave, z vseh koncev Slovenije. (SLG Celje, PDG Nova Gorica, AGRFT, skupina Bela Krizantema iz Novega mesta ...).

In nekega dne, v drugi polovici novembra, so se v mestu pojavili plakati, ki so vabili na nastop, na premierno uprizoritev Gledališča enega, na monodramo *Krotko dekle*, v uprizoritvi nekdanjega prvaka ljubljanske Drame, zdaj osamelca Staneta Severja. Bilo je to kmalu po razkolu slovenskega gledališkega, filmskega pa tudi TV igralca (Boccaccio!) z osrednjim ljubljanskim gledališčem. Kmalu po tem, ko so škofjeloški gledališčniki navezali stike z Gledališčem enega, se je Sever odločil, da bo svojo prvo javno predstavitev, v monodramo preoblikovane novele Fjodora Mihajloviča Dostojevskega *Krotka*, namenil prav škofjeloškemu Odru - Galeriji in njegovi zvesti in zahtevni publiki. Bilo je 4. decembra 1970, ko so se vrste radovednih in pričakovanja polnih prijateljev gledališča vile po klancu na Loški grad, v galerijo, kjer so jih čakali prižgana sveča, enkratna, pronicljiva moč besede Dostojevskega, glasba pravoslavne liturgije in veliki Sever. Bilo je popolno. Pretresljivo. Enkratno. In potem še trikrat. Že omenjeni Janez Eržen pravi, da je tedaj Gledališče enega s Severjem v Loki zažarelo in z njegovo nenadno smrtjo

18. decembra istega leta v Ribnici na Pohorju nepričakovano ugasnilo.

In posledice vsega tega burnega in dramatičnega dogajanja v decembru 1970? Bile so osnova za vznik ideje o ustanovitvi Sklada Staneta Severja, ki je svoj beli dan ugledal na pobudo delavskega sveta Gorenjske predilnice, 12. maja 1971, ko je bila podpisana Ustanovna listina sklada. Ustanovitelji in podpisniki listine so bili štirje:

- Gorenjska predilnica,
- Akademija za gledališče, radio, film in televizijo Ljubljana,
- Občina Škofja Loka,
- tedanja Zveza kulturnih organizacij Slovenije.

Osrednji in bistveni namen Sklada je bil in je nagrajevati najboljše igralske dosežke slovenskih dramskih igralcev in igralk na slovenskih poklicnih in ljubiteljskih odrih in na igralski

Ustanovna listina Sklada Staneta Severja, 1971.

akademiji. Tako v Škofji Loki še danes praviloma podeljujemo vsako leto po dve nagradi slovenskim profesionalnim igralcem, eno prejme igralec - ljubitelj in eno študent dramske igre.

Ustanovna listina pa svoje podpisnike zavezuje tudi k materialnemu omogočanju delovanja Sklada in k soustanoviteljstvu, sponzorstvu ali donatorstvu vabi še druge slovenske organizacije in firme, ki bi želele svoje ime povezati s Stanetom Severjem. Poudariti velja, da celotno finančno poslovanje sklada sloni na donatorskih in sponzorskih virih.

Nominiranci in dobitniki nagrad

Ob ustanovni listini sta bila v maju 1971 oblikovana tudi pravilnik sklada in pravilnik strokovne žirije, temeljna dokumenta, ki določata način delovanja sklada. Tako kandidate za prejemnike nagrad predlagajo:

- vsa slovenska profesionalna gledališča in njihovi odbori ZDUS (Združenje dramskih umetnikov Slovenije) – za poklicne igralce;
- izbor med študenti dramske igre opravi AGRFT;
- najboljšega igralca - ljubitelja pa izbere Javni sklad RS za kulturne dejavnosti v Ljubljani.

Medtem ko se Severjeva nagrada poklicnim igralcem in študentom dramske igre podeljuje za dosežke v eni gledališki sezoni, pa je nagrado ljubiteljskemu igralcu mogoče podeliti, in se tudi običajno podeli, za življenjsko delo.

Med nagrajence Sklada Staneta Severja so se v preteklih 40 letih vpisala največja, najprodornejša imena slovenskega gledališča. Naj jih navedem vsaj nekaj (imena vseh bodo objavljena v posebni številki Doneskov, ki bodo posvečeni 40-letnici Severjevih nagrad v Loki), nekaterih ni več med nami, mnogi pa so še danes steber slovenskega igralstva: Vladimir Skrbinšek, Mira Sardoč, Rudi Kosmač, Danilo Benedičič, Štefka Drolc, Boris Cavazza, Ivo Ban, Polona Vetrih, Milena Zupančič, Tone Kuntner, Violeta Tomič, Igor Samobor, Saša Pavček, Jernej Šugman, Polona Juh, Iztok Mlakar, Bernarda Oman, Nataša Matjašec ... in še mnogi, mnogi drugi.

Tudi trije Škofjeločani so se znašli med častnimi dobitniki Severjevih nagrad: Poldka Štiglic (1980), Janez Debeljak (1994) in Juša Berce (2006).

Prizorišče in datum prireditve

S pravilnikoma je bilo najprej določeno, naj bo vsakoletna slovesna podelitev nagrad na dan Severejeve smrti 18. decembra, in sicer v galeriji na Loškem gradu, za sedež sklada pa je bila izbrana ljubljanska AGRFT. Leta so minevala in praksa je s časom pokazala in določila drugače. Zaradi prevelike zasedenosti in obremenitev poklicnih igralcev se je dan podelitve premaknil na prvo nedeljo, ki je najbliž-

Nagrajenci Sklada Staneta Severja za leto 2010.
 Od leve proti desni: študent igre Žiga Udir, ljubiteljska igralka Mira Rebernik Žižek ter profesionalna igralka Renato Jenček in Nataša Matjašec Rošker.
 (foto: Igor Kavčič/Gorenjski glas)

ja datumu Severjeve smrti. Po obnovitvi gledaliških prostorov na škofjeloškem Spodnjem trgu, kjer je po združitvi Loškega gledališča in EG Oder - Galerija začel delovati Loški oder, so se podelitve leta 1982 preselile v prostore, kjer so potekale še vsa nadaljnja leta. Prav tako iz praktičnih razlogov je bil sedež sklada oziroma upravnega odbora iz Ljubljane premeščen v Škofjo Loko na tedanjo Zvezo kulturnih organizacij (današnji Sklad RS za kulturne dejavnosti, OI Škofja Loka). Upravnemu odboru so v minulih desetletjih med drugim predsedovali: profesor in kasnejši ravnatelj škofjeloške gimnazije Lojze Malovrh, dr. Branko Berčič in mag. Miha Ješe.

Na deskah Loškega odra je bilo odigranih mnogo spremljvalnih monodram, monokomedij in krajših gledaliških predstav. Veliko je bilo povedanega v spominjskih nagovorih in v enem od njih Severjev učenec, dramski igralec in slovenski pesnik Tone Kuntner pravi: *»Ob Severjevi umetnosti se je oplajala vsa moja generacija. Tehnika je omogočila, da jo lahko uživajo tudi naši otroci, toda le s filmskih, magnetoskopskih in magnetofonskih trakov. Njegova živa beseda pa je v svoji neponovljivi umetniški moči zapisana le v nas, ki smo ga mogli videti in slišati in se od njega učiti.«*

Njegovemu načelu poštenosti do življenja in umetnosti smo dolžni ostati zvesti. Pa ne le zaradi pietete do njegovega dela, temveč zaradi svetosti življenja in umetnosti sploh. Sever nam je bil veliki vzor.

Za konec se vrnimo na začetek, štiri desetletja nazaj, v večer na Loškem gradu:

*»ALI JE KJE KAKŠNA ŽIVA DUŠA?« VPIIJE RUSKI JUNAK.
 TAKO VPIJEM TUDI JAZ IN NIHČE SE NE ODZOVE.*

*»LJUDJE, LJUBITE DRUG DRUGEGA!«
 KDO JE TO REKEL, ČIGAVO VOLILO JE TO?
 KAJ BO Z MENOJ JUTRI, KO JO ODNESO?? ...*

Tako so izzvenele besede, s katerimi se je v Škofji Loki in Ribnici na Pohorju z Gledališčem enega poslavljajal Stane Sever. In Loka bo ostala zvesta njegovemu spominu tudi z vsakoletnim podeljevanjem nagrad, ki nosijo njegovo ime.